

Nr 30

Utlåtande i anledning av motioner angående riktlinjerna för lokaliseringspolitiken, m. m.

Bankoutskottet har i ett sammanhang behandlat ett antal till utskottet hänvisade motioner avseende riktlinjerna för lokaliseringspolitiken och speciella lokaliseringspolitiska åtgärder.

En utvidgning i olika hänseenden av det lokaliseringspolitiska stöd som nu utgår påyrkas i vissa av dessa motioner.

Frågan om statliga kreditgarantier i lokaliseringspolitiskt syfte upptas i de likalydande motionerna I: 595 av herr *Bengtson* och II: 547 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställes att riksdagen skall besluta att sådana garantier må medges för budgetåret 1967/68 intill ett belopp av 100 000 000 kronor.

Frågan om kombination av å ena sidan lokaliseringsstöd, å andra sidan statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri behandlas i

dels de likalydande motionerna I: 208 av herrar *Erik Olsson* och *Hedström* och II: 266 av herr *Lundmark m. fl.*, vari hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ändring av kungl. kungörelserna nr 327/1960 och nr 102/1965 med innebörd att lokaliseringsstöd till visst företag enligt kungl. kungörelsen nr 101/1965 icke utesluter möjligheten att senare erhålla lån enligt förstnämnda kungörelse;

dels motionen II: 773 av herr *Öhvall m. fl.*, vari hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ändring av nu gällande bestämmelser, så att lokaliseringslån och garantilån kan utgå i vissa fall samtidigt för ett och samma investeringsprojekt.

Lokaliseringsstödet geografiska avgränsning behandlas i

dels de likalydande motionerna I: 207 av herr *Nils Theodor Larsson* och II: 259 av herr *Börjesson* i Glömminge, vari hemställes, att riksdagen måtte medge, att det statliga ekonomiska företagsstödet i lokaliseringspolitiskt syfte må inriktas på de sysselsättningssvaga områdena i östra Götaland enligt samma grunder som fastställts för norra stödområdet, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt framläggande av förslag till geografisk avgränsning för nämnda stödområde;

dels motionen I: 341 av herr *Svanström*, vari hemställes, att riksdagen måtte besluta att i anslutning till behandling av frågan om fortsatt lokaliseringsstöd

1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1967. 8 saml. Nr 30*

seringsstöd uttala att Kalmar län och Gotlands län skall jämföras med det norra stödområdet;

dels ock motionen II: 551 av herr *Nyberg m. fl.*, vari hemställes, att riksdagen måtte uttala att ett stödområde för den lokaliseringpolitiska verksamheten skall inrättas för östra och sydöstra Götaland efter samma grunder som fastställts för det norra stödområdet, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till geografisk avgränsning av nämnda stödområde.

I motionerna I: 595 och II: 547 hänvisas beträffande motiveringen till de av samma motionärer väckta likalydande motionerna I: 398 och II: 507, vari hemställes om ökad medelsanvisning till bl. a. lokaliseringsbidrag. Dessa motioner har remitterats till statsutskottet. Samtliga ovan nämnda likalydande motioners text är tryckt i andra kammarens motionsserie.

Lokaliseringpolitiska frågor avseende speciella regioner behandlas även i *dels* de likalydande motionerna I: 608 av herr *Wikberg* och II: 753 av herrar *Larsson* i Norderön och *Jönsson* i Ingemarsgården, vari hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en skyndsam översyn av lokaliseringpolitiken i syfte att avsevärt höja effekten av de statliga stödåtgärderna i Norrlands inland i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels de likalydande motionerna I: 429 av herr *Axel Andersson* och II: 549 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården, vari hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om de problem och behov som karakteriserar Ådalen med syfte att framlägga förslag till åtgärder för att trygga sysselsättningen därstädes på längre sikt.

Vad gäller den fullständiga texten till de nu nämnda motionerna hänvisas till motionerna II: 753 och I: 429.

Bland de utredningsönskemål som i övrigt framföres avser somliga glesbygdernas problem. Detta ämne behandlas i

dels de likalydande motionerna I: 434 av herr *Per Jacobsson m. fl.* och II: 545 av herr *Gustafsson* i Skellefteå *m. fl.*, vari hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående olika åtgärder syftande till en förbättring av förhållandena på glesbygden särskilt med hänsyn till inlandets förhållanden, varvid särskilt bör övervägas

a) statsbidrag till glesbygdskommuner som ordnar kollektiva transportmedel till områden där uttunnningen av befolkningen redan gått så långt att de helt och hållet saknar kollektiva trafikmedel,

b) en höjning av maximigränsen för statsbidrag till busslinjerna i glesbygderna,

c) taxemässig samtrafik mellan SJ och bussföretagen såväl i fråga om person- som godsbefordran,

d) ett särskilt servicestöd till ett antal tätorter i inlandet för att möjliggöra för dessa orter att trots utflyttningen erbjuda en godtagbar service till den kvarboende befolkningen;

dels de likalydande motionerna I: 593 av herr Torsten Andersson m. fl. och II: 760 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., vari hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt parlamentarisk utredning om åtgärder i syfte att främja upprätthållande av livskraftiga serviceorter i glesbygderna;

dels ock de likalydande motionerna I: 598 av herr Isacson och fröken Stenberg och II: 765 av herr Petersson m. fl., vari hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt utreda och för riksdagen framlägga förslag om vilka åtgärder som bör vidtagas för att befolkningen i landets glesbygder skall på ett rättvist sätt få del av det stigande väståndet och erbjudas en tillfredsställande social och kulturell service.

En närbesläktad fråga behandlas i de likalydande motionerna I: 609 av herrar Wikberg och Fälldin och II: 754 av herr Larsson i Norderön m. fl. vari hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning om åtgärder, som kan främja upprätthållande av en effektiv varudistribution på landsbygden.

Utredningar av annat slag föreslås i de likalydande motionerna I: 166 av herr Högström m. fl. och II: 209 av herr Sundelin m. fl., vari hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning av de frågor, som sammanhänger med den nu pågående befolkningsomflyttningen i landet,

samt i de likalydande motionerna I: 602 av herrar Johan Olsson och Harald Pettersson och II: 770 av herrar Sundkvist och Dahlgren, vari hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en allsidig utredning av samspelet mellan en aktiverad regional planering och den samhällsekonomiska målsättningen främst i syfte att anvisa vägar för en differentierad ekonomisk politik med beaktande av lokala utvecklingstendenser.

Vad gäller den fullständiga texten hänvisas beträffande den senast nämnda gruppen av motioner till motionerna II: 545, II: 760, II: 765, II: 754, I: 166 och II: 770.

Utskottet har inhämtat remissyttranden över motionerna I: 208 och II: 266 samt II: 773 från kommerskollegium och arbetsmarknadsstyrelsen samt över motionerna I: 429 och II: 549 från arbetsmarknadsstyrelsen, länsstyrelsen i Västernorrlands län, Landsorganisationen i Sverige och Sveriges industriförbund.

Gällande bestämmelser och organisation för det statliga lokaliseringsstödet

Riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m. antogs av 1964 års riksdag (prop. 185, BoU 48, rskr. 408). I syfte att främja en för samhällsutvecklingen gynnsam lokalisering av näringslivet skall under fem år från och med budgetåret 1965/66 äga rum en försöksverksamhet, innefattande bl. a. statliga lokaliseringslån och lokaliseringsbidrag till industrin och turistnäringen. Detta ekonomiska stöd är avsett att stimulera till etablering och utbyggnad av företag i orter och områden där så synes önskvärt från samhällelig synpunkt. Stödåtgärderna inriktas i första hand på det s. k. norra stödområdet, omfattande Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län ävensom vissa särskilt angivna kommunblock i Gävleborgs, Kopparbergs, Värmlands, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län. I övriga delar av landet kan lokaliseringsstöd utgå i särskilda fall, såsom när avsevärda sysselsättningsvårigheter förutses eller uppkommit till följd av industrinedläggning i samband med omfattande branschrationalisering eller av liknande orsak eller när speciella skäl talar för att en industriort med ensidigt näringsliv bör tillföras ytterligare industriföretag.

Gällande bestämmelser om statligt lokaliseringsstöd återfinnes i en av Kungl. Maj:t den 23 april 1965 utfärdad kungörelse (SFS nr 101). Någon närmare redogörelse för dessa bestämmelser torde icke erfordras i detta sammanhang.

Ärenden rörande lokaliseringsstöd avgörs av arbetsmarknadsstyrelsen eller i vissa fall av Kungl. Maj:t. Bland sist åsyftade fall märks de då stödet är avsett för andra delar av landet än de län och länsdelar som angivits ovan.

I samband med utbyggnaden av lokaliseringsverksamheten har vissa nya organ tillkommit för att bl. a. förstärka planeringsresurserna på olika nivåer och verka för ökad samordning av insatserna. I varje län har inrättats ett planeringsråd med uppgift att som rådgivande instans delta i länsstyrelsens behandling av viktigare ärenden rörande bl. a. samhällsplanering och näringslivets lokalisering (se vidare BoU:s utl. 1966 nr 9). Inom Kungl. Maj:ts kansli har inrättats ett organ, lokaliseringsberedningen, för samråd i frågor rörande samhällsplanering och lokaliseringsverksamhet. Till beredningen, vari ingår företrädare för berörda departement och myndigheter samt näringslivets organisationer, har knutits en expertgrupp med uppgift att bl. a. biträda vid uppläggning av regional utredningsverksamhet, särskilt i fråga om utredningsuppgifternas fördelning samt metodologisk samordning och utveckling. Enligt det program som uppgjorts för utredningsverksamheten hör undersökningar av glesbygdsproblemen till dem som skall tillmätas särskild prioritet.

Inom inrikesdepartementet sker beredning av lokaliseringsärenden vid en speciell enhet. Inom arbetsmarknadsstyrelsen finns en särskild lokali-

seringsbyrå. Länsstyrelsernas resurser för utrednings- och planeringsverksamhet har förstärkts i samband med det lokaliseringpolitiska stödets införande. Verksamheten bedrivs tills vidare inom landskansliet utan anknytning till viss sektion. Den främste av de för ändamålet avsedda befattningshavarna är i sju län, däribland de fyra nordligaste länen i norra stödområdet, en planeringsdirektör, i övriga län en byrådirektör. Medel har anvisats även för anlåtande av särskilda sakkunniga och experter.

Medelsramen för det lokaliseringpolitiska stödet under den för försöksverksamhet anslagna femårsperioden har angivits till 800 milj. kr., varav 300 milj. kr. till investeringsbidrag och 500 milj. kr. till lån. För vart och ett av budgetåren 1965/66—1967/68 har beslutats om resp. föreslagits anslag motsvarande en femtedel av de nämnda beloppen. Riksdagen har emellertid för de båda förstnämnda budgetåren bemyndigat Kungl. Maj:t att bevilja lokaliseringsstöd med högre belopp än som anvisats under anslagen. På grundval av detta bemyndigande har anslagsramen vad beträffar lokaliseringsslån överskridits i betydande utsträckning under budgetåret 1965/66 (anslagsram 100 milj. kr., beviljade lån 138,9 milj. kr.). I statsverkspropositionen år 1967 (bil. 13, s. 91) förutses motsvarande utveckling under innevarande budgetår.

Uppgifter rörande frågor som behandlas i motionerna

Kreditgarantiråm för lokaliseringpolitiska ändamål

Kommittén för näringslivets lokalisering föreslog i sitt betänkande att tyngdpunkten i det statliga ekonomiska företagsstödet skulle ligga på kreditgarantier. I lokaliseringspropositionen 1964 underströks, att stödet borde utformas så att det kunde väntas få största möjliga stimulerande effekt, att det inte borde splittras på alltför många likartade stödformer samt att stödsystemet i möjligaste mån borde kunna fungera oberoende av allmänna konjunkturen och läget på kapitalmarknaden. Med hänsyn härtill föreslogs att det ekonomiska stödet i stället skulle utgöras av direkta statliga bidrag och lån.

Vid riksdagsbehandlingen av ärendet framlades likväl i olika motioner förslag om kreditgarantier. Enligt vissa motionärer borde staten tillhandahålla sådana garantier i stället för direkta statliga lån och sålunda avstå från att inrätta den lånefond för lokaliseringssändamål som föreslagits. I andra motioner begärdes att en kreditgarantiråm på 50 milj. kr. per budgetår skulle anvisas utöver de i propositionen föreslagna stödformerna.

Bankoutskottet fann i likhet med chefen för inrikesdepartementet att vid en jämförelse mellan ekonomiskt stöd i form av direkta statliga lån och sådant stöd i form av kreditgarantier det förra systemet vore att föredraga. Icke heller ville utskottet tillstyrka införandet av ett kreditgarantisystem såsom komplettering av det kreditstöd som utgick i form av direkta statliga

lån. Bortsett från de invändningar som kunde riktas mot utvidgningen av den ekonomiska ramen fann utskottet en uppdelning av det statliga stödet på tre olika stödformer olämplig. Riksdagen följde utskottet och avslog reservationer till förmån för de olika motionsförslagen.

Även vid 1965 års riksdag väcktes motioner om kreditgarantier i lokaliseringpolitiskt syfte. De olika förslagen motsvarade dem som ovan redovisats. Såväl bankoutskottet som riksdagen tog ställning på samma sätt som föregående år. Förslag om komplettering av lokaliseringsstödet med kreditgarantier upp till ett belopp av 50 milj. kr. för ett budgetår återkom vid 1966 års riksdag med enahanda resultat.

Kombination av lokaliseringsstöd samt statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri

Gällande bestämmelser och tidigare behandling av frågan

Med instämmande i vad som anförts i propositionen 1964:85 uttalade bankoutskottet (utl. 1964:48), att det lokaliseringpolitiska stödet i fortsättningen borde koncentreras till vissa i propositionen angivna stödformer. Det statliga kreditstöd som administreras av kommerskollegium och företagareföreningarna borde främst utgöra ett komplement till den ordinarie kreditgivningen på den allmänna kreditmarknaden. Utskottet avstyrkte därför ett motionsledes väckt förslag om att samma företag skulle kunna erhålla såväl lokaliseringpolitiskt stöd som stöd genom företagareförening. Berörda organ borde i nära samverkan lösa uppkommande gränsdragningsproblem. Utskottet, vars utlåtande i denna del godkändes av riksdagen, betonade dock att en lokaliseringpolitisk inriktning av ett låneärende givetvis icke skulle utesluta detta från stöd genom företagareförening.

I statsverkspropositionen år 1965 (bil. 12, s. 37) anförde chefen för handelsdepartementet beträffande kreditgivningen genom kommerskollegium och företagareföreningarna, att avsikten vore att denna i fortsättningen inte primärt skulle tjäna något lokaliseringssyfte utan mera renodlat få karaktären av ett företagsekonomiskt betingat stöd åt framför allt de mindre företag som har behov av ett särskilt kreditstöd utöver de lån som lämnas mot bankmässig säkerhet. Det ansågs sannolikt att i praktiken framdeles huvuddelen av kommerskollegiets garantiverksamhet komme att avse de delar av riket som faller utanför norra stödområdet. Även om i sistnämnda område företagsstödet i åtskilliga fall komme att grundas på lokaliseringpolitiska överväganden och därför utgå i form av statligt lokaliseringsstöd, funnes dock inom området en betydande företagsamhet som borde kunna komma i åtnjutande av ett enbart företagsekonomiskt betingat stöd. I sådana fall borde kommerskollegium vara oförhindrat att lämna kreditgaranti. För att en samordning av de olika stödåtgärderna skulle kunna ske från lokaliseringpolitisk synpunkt borde kollegium i ärenden rörande norra stödområdet

inhämta yttrande från arbetsmarknadsstyrelsen. Det framhölls att den föreslagna ordningen inte var att betrakta som en slutgiltig lösning av frågorna om administration av de särskilda stödformerna. En omprövning borde ske sedan erfarenheter vunnits av tillämpningen. Vad departementschefen uttalade godkändes av riksdagen.

I kungörelsen den 23 april 1965 om statligt lokaliseringsstöd (SFS 1965: 101) stadgas (6 §, tredje stycket) att lokaliseringsstöd icke utgår »om kreditstöd för samma investeringar beviljats enligt kungörelsen den 3 juni 1960 (nr 372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri». I sistnämnda författning har 3 § genom kungörelse den 23 april 1965 (nr 102) erhållit ändrad lydelse. Där stadgas nu (tredje stycket), att kreditstöd icke må »beviljas näringsidkare till verksamhet, för vilken han erhållit lokaliseringsstöd» enligt den förstnämnda kungörelsen. En tidigare bestämmelse att ärenden angående kreditstöd skulle bedömas med särskild hänsyn till sysselsättnings- och lokaliseringssynpunkter har i detta sammanhang utgått.

I motioner vid 1966 års riksdag begärdes att riksdagen skulle besluta om en sådan ändring av gällande bestämmelser, att garantilån och lokaliseringslån i vissa fall skulle kunna utgå samtidigt för ett och samma investeringsprojekt. Motionärerna påtalade en viss brist på samstämmighet mellan de båda författningar som reglerade ifrågavarande stödformer och hävdade att den ordningsföljd i vilken ansökningar om de två formerna av statligt stöd inges kan bli av avgörande betydelse för om båda eller endast endera av stödformerna står till buds. Bankoutskottet sade sig i sitt utlåtande över motionerna (1966 nr 27) förutsätta att avsikten med formuleringen av de nämnda författningsbestämmelserna endast varit att förebygga en sådan kombination av de båda stödformerna som enligt riksdagens beslut 1964 icke borde förekomma. Utskottet — vars ståndpunkt godtogs av riksdagen — ansåg sig inte kunna tillstyrka en ändring av gällande gränsdragning mellan olika stödformer. I detta sammanhang fästes också uppmärksamheten på 1962 års företagareföreningsutrednings arbete, vilket beräknades bli avslutat under år 1966. Utredningen hade, framhöll utskottet, bl. a. att behandla företagareföreningarnas insatser när det gäller lokaliseringspolitiska frågor.

Vid den ändring av ärendefördelningen mellan vissa departement, som ägt rum vid månadskiftet februari/mars 1967, har ärenden om stöd till företagareföreningarna överflyttats från handelsdepartementet till inrikesdepartementet, där de nu handläggs av samma enhet som ärenden rörande lokaliseringpolitiken.

Motionerna

I motionerna I: 208 och II: 266 hävdas att samordningen mellan de båda här berörda stödformerna kännetecknas av en viss inkonsekvens, i det att

företag som tidigare uppburit garantilån kan få lokaliseringsstöd för vidare utveckling av sin verksamhet förutsatt att det gäller ny investering, medan däremot företag som uppburit lokaliseringsstöd inte senare kan erhålla garantilån. Detta förhållande säges i enskilda fall försvåra en smidig anpassning. Liknande synpunkter framförs i motionen II: 773. Där framhålles, att en näringsidkare som erhållit lokaliseringsstöd för visst projekt och därvid bundit sitt eget tillgängliga kapital senare kan behöva kapitaltillskott och att en produktionslinje med goda framtidsutsikter efter kort tid kan kräva följdinvesteringar. Företagareföreningarna säges vara väl skickade att inträda med stöd i sådana fall.

Remissyttrandena

Såväl *kommerskollegium* som *arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller, att lokaliseringsstödet har begränsats till att i regel utgöra högst två tredjedelar av kostnaderna för investeringar i byggnader och maskiner samt att denna gräns har satts för att stödet icke skulle få sådan form och inriktning att risktagandet i samband med investeringar i sin helhet skulle komma att åvila staten. Om en del av investeringskostnaderna komme att utöver lokaliseringsstödet täckas med statlig lånegaranti skulle detta, betonas det, innebära ett frångående av den åsyftade begränsningen av det statliga risktagandet. Båda myndigheterna avstyrker därför en ändring av 6 § lokaliseringsskuggörelsen av innebörd att såväl lokaliseringsstöd som lånegaranti skulle kunna beviljas för *samma* investeringar. *Kommerskollegium* yttrar i anslutning härtill:

Investeringar som åstadkommes med tillhjälp av lokaliseringsstöd skapar vanligtvis belåningsbara tillgångar. Härigenom bör genom bankkrediter kapital kunna anskaffas, som inte bara täcker återstoden av investeringskostnaderna utan också tillsammans med tillskjutet eget kapital bör räcka till rörelsemedel. — — — I sammanhanget bör även nämnas, att de båda stödformerna såväl lokalt som centralt handläggs av olika organ, vilket skulle medföra vissa praktiska svårigheter för ett kombinerat kreditstöd.

Remissinstanserna ställer sig däremot positiva till en författningsändring av mera begränsad räckvidd. *Kommerskollegium* anför:

Hos en del av de företag som erhållit lokaliseringsstöd bör man kunna räkna med att behov framdeles kan uppkomma av statligt stöd i samband med nya investeringar i anläggningstillgångar eller av ökning av omsättningstillgångar. Kollegium anser att det bör skapas möjligheter för att i sådana fall bevilja statlig lånegaranti utan hinder av att företag tidigare erhållit lokaliseringsstöd och vill därför i detta avseende tillstyrka vad i motionerna hemställles.

Samma ståndpunkt intar *arbetsmarknadsstyrelsen*, som uttalar att det angivna förhållandet framför allt gäller i fråga om de expansiva företag som från lokaliseringssynpunkt är särskilt intressanta, nämligen de företag som i hög grad påverkar sysselsättningsläget. Förbudet mot att bevilja kre-

ditstöd till näringsidkare för verksamhet för vilken lokaliseringstöd erhållits säges i praktiken redan ha medfört påtagliga olägenheter. På sätt i motionen II: 773 anges kan, säger arbetsmarknadsstyrelsen, den önskade sysselsättnings- och lokaliseringpolitiska effekten i många fall utebli därför att företaget av brist på erforderliga bankmässiga säkerheter icke kan upplåna erforderligt ökat rörelsekapital. I kungörelsen 1960: 372 anses därför 3 § sista stycket böra ändras så att det där angivna förbudet endast avser *samma* investering för vilken lokaliseringstöd beviljats.

Lokaliseringstödet geografiska avgränsning

Tidigare behandling av frågan

Vid 1964, 1965 och 1966 års riksdagar väcktes ett flertal motioner om en utvidgning av det område inom vilket det lokaliseringpolitiska stödet i första hand skall utgå. Främst gällde dessa motioner områden i östra Götaland, i synnerhet Gotland. Motionerna har i samtliga fall avstyrkts av bankoutskottet och avslagits av riksdagen. Som motivering för sitt ställningstagande har utskottet bl. a. anfört (utl. 1964: 48): »Strukturomvandlingen med åtföljande omställningsproblem gör sig särskilt gällande i Norrland. Framför allt är detta en följd av den omfattande rationalisering inom jordbruks- och skogsbruksnäringarna, som hittills satt sin prägel på det norrländska näringslivet. Trots en snabb expansionstakt har industrin inom dessa områden därför haft svårt att sysselsätta den arbetskraft som på detta sätt blivit friställd. Allmänt sett gäller vidare att olika slags samhällelig service är svårare åtkomlig för invånarna inom norra stödområdet än för dem som är bosatta söder därom.» Samtidigt har erinrats bl. a. om de möjligheter som finns att i särskilda fall låta lokaliseringpolitiskt stöd komma även orter utanför norra stödområdet till godo.

I sitt utlåtande i ämnet år 1966 (nr 27) uttalade utskottet att lösningen av strukturomvandlingsproblemen utanför norra stödområdet, bl. a. i östra Götaland, enligt dess mening inte låg i att större delar av landet hänfördes till ett särskilt stödområde utan snarare i att den flexibilitet, som kännetecknar systemet med lokaliseringpolitiska stödåtgärder, utnyttjas och att det sålunda i de särskilda fall då så synes motiverat prövas huruvida orter utanför stödområdet bör bli delaktiga i lokaliseringstödet. Utskottet framhöll att en sådan prövning givetvis måste inordnas i en total bedömning av utvecklingstendenserna i skilda delar av landet. I anledning av att länsstyrelsen i Gotlands län yttrat, att de kriterier, som angivits för lokaliseringstöd utanför norra stödområdet »i särskilda fall», icke syntes medge sådant stöd i de situationer som uppkommer på Gotland, anförde utskottet att de »särskilda fall» som i enlighet med riktlinjerna beskrivs i kungörelsen om statligt lokaliseringstöd är att betrakta som en exemplifiering och alltså inte utesluter ett positivt ställningstagande till ansökningar om sådant stöd även i

1* — *Bihang till riksdagens protokoll 1967. 8 saml. Nr 30*

andra fall. Vid sitt avstyrkande av de år 1966 väckta motionerna om ett särskilt stödområde i östra Götaland sade sig utskottet förutsätta att Kungl. Maj:t även fortsättningsvis beaktade de behov av lokaliseringsstöd som kunde föreligga utanför norra stödområdet.

Beträffande norra stödområdets avgränsning må nämnas, att 1966 års riksdag (prop. nr 1, bil. 11, s. 71; SU 107) beslöt bemyndiga Kungl. Maj:t att i den mån de sysselsättnings- och lokaliseringpolitiska målen successivt blev realiserade föreskriva att vissa angivna regioner skulle undantas från området. Chefen för inrikesdepartementet hade i propositionen understrukt att detta inte innebar att orter i vederbörande regioner skulle bli undandragna möjligheten att i framtiden erhålla lokaliseringsstöd.

Lokaliseringsstöd till företag i östra Götaland

Lokaliseringsstöd har under tiden 1 juli 1965—31 december 1966 i fem fall beviljats för investeringar i östra Götaland. De berörda orterna är Moreda i Kronobergs län, Gunnebo, Oskarshamn och Västervik i Kalmar län samt Karlskrona i Blekinge län. De beräknade investeringarna har uppgått till ca 66,5 milj. kr., och lokaliseringsstöd har i de fem fallen beviljats till en summa av ca 46,9 milj. kr., i samtliga fall i form av lån. Den beräknade totala sysselsättningseffekten av dessa investeringar har angivits till i runt tal 1 000 personer. Huvudparten av det här angivna stödet, 30 milj. kr., har avsett en anläggning i Karlskrona för AB Lumalampan. Som särskilda skäl för lokaliseringsstöd har i detta fall angivits angelägenheten av att förstärka näringslivet i Karlskrona-regionen och i övriga fall bl. a. försämrad sysselsättningssituation till följd av företagsnedläggningar (Oskarshamn, Västervik).

Befolkningsutvecklingen i vissa delar av östra Götaland

I bankoutskottets utlåtande 1966 nr 27 över bl. a. motioner om lokaliseringsstöd till vissa delar av östra Götaland redovisades innehållet i remissyttranden som arbetsmarknadsstyrelsen samt länsstyrelserna i Kalmar och Gotlands län ävensom länsarbetsnämnden i Gotlands län avgivit över motionerna. I yttrandena lämnades utförliga uppgifter bl. a. om befolknings- och arbetsmarknadssituationen i länen. Utskottet torde i detta sammanhang i första hand få hänvisa till nämnda utlåtande (s. 11 ff.). Från länsstyrelserna i Kalmar och Gotlands län har utskottet i år fått kompletterande uppgifter, som delvis redovisas i det följande.

I Kalmar län skedde under år 1966 en fortsatt utflyttning från länets norra landstingsområde (371 personer) och från Öland (379 personer), medan fastlandsdelen av det södra landstingsområdet uppvisade ett inflyttningsnetto, dock mindre än föregående år (566 personer). Befolkningstalen för de tre angivna delarna av länet var vid 1966 års utgång resp. 87 367, 21 045 och 127 817, vilket jämfört med föregående år i de båda förra fallen inne-

bar en minskning (med 317 resp. 370 personer) och i det sistnämnda fallet en ökning (med 1 416 personer). Totalt uppvisar länet sålunda en befolkningsökning med 729 personer (mot en minskning 1965 med 175 personer).

I *Gotlands län* ökade folkmängden under år 1966 från 53 742 till 53 810 personer, d. v. s. med 68 personer. Denna ökning betingas helt av ett födelseöverskott; utflyttningen från länet översteg nämligen under året inflyttningen med 189 personer.

Planerad utredning om sambandet mellan befolkningsutveckling och serviceapparat på Gotland

Vid sitt ställningstagande år 1966 till motioner om lokaliseringpolitiskt stöd i Gotlands län diskuterade bankoutskottet (utl. nr 27, s. 47 f.) särskilt de farhågor som länsstyrelsen och länsarbetsnämnden i detta län uttryckt beträffande konsekvenserna av en ny utflyttningsvåg från Gotland. Utskottet påpekade, att principiellt sett en befolkningsminskning i regionen inte nödvändigtvis behövde få negativa verkningar, under förutsättning att de utflyttande på ett smidigt och för dem acceptabelt sätt kunde inpassas i det expanderande näringslivet i andra regioner. Verkligt allvarliga nackdelar skulle, sade utskottet, uppträda först om till följd av utflyttningen den kvarvarande befolkningen reducerades till ett absolut sett så ringa antal, att befintliga serviceinstitutioner av olika slag komme i fara. Mot denna bakgrund sade sig utskottet räkna med att vederbörande planerande instanser prövade vilken serviceapparat som vid olika befolkningstal kunde väntas stå till buds på Gotland och att resultatet av en sådan prövning lades till grund för bedömningen av om särskilda lokaliseringpolitiska åtgärder skulle anses erforderliga för Gotlands del.

I en skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 oktober 1966 har länsstyrelsen i Gotlands län redovisat överväganden som skett i anslutning till bankoutskottets här refererade uttalande och hemställt att medel skall ställas till länsstyrelsens förfogande för att undersöka sambandet mellan befolkningsutveckling och serviceapparat på Gotland. Länsstyrelsen finner det klarlagt, att de av inrikesdepartementet initierade generella utredningarna om glesbygdens serviceproblem m. m. inte kan ersätta en särskild prövning av frågan om konsekvenserna av en väsentlig befolkningsuttuning inom Gotlands län. I skrivelsen och en till denna fogad promemoria presenteras en disposition och närmare riktlinjer för den tilltänkta undersökningen. Kungl. Maj:ts beslut i ärendet föreligger ännu inte.

Motionerna

I motionen II: 551 återges ett uttalande i årets statsverksproposition av chefen för inrikesdepartementet, att »den snabba omvandlingsprocessen framför allt inom vissa industribranscher i ökad utsträckning kommer att påkalla lokaliseringpolitiska insatser oberoende av stödområdesgränsen».

Detta uttalande säges tyda på att den nuvarande indelningen inte är tillfredsställande. Den omständigheten att lokaliseringsslån redan i viss utsträckning beviljats företag i Kalmar och Blekinge län talar enligt motionärernas mening för att ett behov av lokaliseringsstöd föreligger i denna del av landet. Likartade synpunkter framförs i motionerna I: 207 och II: 259, där särskilt prognoser pekande på minskande folkmängd i östra Götaland åberopas. Gotland, där avfolkningskurvan tidigare bragts att vända genom ökad industrialisering, anföres som ett praktiskt exempel på framgångsrik lokaliseringspolitik. Turistnäringens utvecklingsmöjligheter på Öland och Gotland betonas. I motionen I: 341 fästes särskilt uppmärksamheten på befolkningsutvecklingen i sydöstra Sverige.

Stödåtgärder i Norrlands inland

Befolkningsutveckling och lokaliseringpolitiska stödåtgärder i Jämtlands län

Folkmängden i Jämtlands län var vid 1966 års utgång ca 129 900 personer. En avsevärd befolkningsminskning har ägt rum under 1960-talet, under åren 1961—1966 med respektive 2 531, 1 831, 1 573, 1 786, 1 498 och 1 058 personer.

Lokaliseringpolitiskt stöd har under perioden 1 juli 1965—31 december 1966 beviljats åt 23 företag i länet, i 20 av fallen för utvidgning av redan befintliga anläggningar. Den beräknade framtida ökningen av antalet sysselsatta till följd av de investeringar som sålunda möjliggjorts beräknas till ca 310 personer, varav ca 30 säsongarbetare. Investeringskostnaderna har i dessa fall kalkylerats till drygt 23,9 milj. kr., varav 14,9 milj. kr. täckts av lokaliseringsstöd. Härav har 10,6 milj. kr. utgått i form av lån. I fyra fall har stödet gällt turistanläggningar, för vilka endast lån (ca 2,5 milj. kr.) beviljats.

Före tillkomsten av nuvarande lokaliseringpolitiska stödåtgärder utgick stöd genom bidrag till statskommunala beredskapsarbeten i form av uppförande av industribyggnader. Under tiden 1 juli 1963—30 juni 1965 gavs statsbidrag till 23 anläggningar av detta slag. Statsbidragssumman uppgick till ca 12,9 milj. kr. Sysselsättningseffekten beräknas till ca 1 250 arbetstillfällen.

Motionerna

I motionerna I: 608 och II: 753 framhålls inledningsvis att den registrerade arbetslösheten i Jämtlands län är förhållandevis låg men att en dold arbetslöshet förekommer, vilken tar sig uttryck bl. a. i en låg yrkesverksamhetsgrad. Ett avsevärt årligt arbetskraftsöverskott beräknas uppkomma under perioden t. o. m. år 1975. Efter att ha belyst befolkningsutvecklingen och redogjort för hittills vidtagna lokaliseringpolitiska stödåtgärder i Jämtlands län konstaterar motionärerna att tidigare icke industrialiserade

områden uppenbarligen har stora svårigheter att nyttiggöra det statliga lokaliseringsstödet för industriell utveckling. Gällande stödformer anses därför böra kompletteras eller modifieras så att även industri- och kapitalfattiga län såsom Jämtlands län får möjligheter till ekonomisk vidareutveckling.

Sysselsättningsproblem i Ådalen

Motionerna

I motionerna I: 429 och II: 549 framhålles att strukturomvandlingen inom de näringsgrenar, jord- och skogsbruk samt skogsindustri, vilka hittills dominerat Ådalen har gått med betydande hastighet. Effektiva motåtgärder har inte kunnat sättas in; bl. a. har vägnätets upprustning släpat efter. Efter som Ådalen ligger intill den kraftigt expanderande Sundsvalls-regionen bör sysselsättningen i Ådalen på längre sikt kunna tryggas. En samlad översyn av bygdens problem med sikte på mera planmässiga statliga åtgärder är enligt motionärerna erforderlig.

Remissyttrandena

Arbetsmarknadsstyrelsen lämnar först följande redogörelse:

För att underlätta omställningen av den genom näringslivets strukturomvandling friställda arbetskraften har Ådalen sedan länge varit föremål för betydande insatser av olika arbetsmarknadspolitiska medel. Lokaliseringspolitiska åtgärder sedan 1963 beräknas sålunda resultera i ett sysselsättningstillskott på närmare 700 personer. Huvuddelen av sysselsättningstillskottet hänför sig till verkstadsindustrin.

För många av dem som friställts genom strukturomvandlingen har någon form av utbildning varit en förutsättning för erhållandet av ett nytt arbete. Arbetsmarknadsutbildningen har mot bakgrund därav haft en betydande omfattning och på senare tid ytterligare utökats. Omflyttningen till områden med brist på arbetskraft har vidare i mycket hög grad kunnat underlättas tack vare de olika formerna av flyttningsbidrag. Förutom insatser av arbetsmarknadspolitiska medel i form av lokaliseringsstöd, arbetsmarknadsutbildning och flyttningsbidrag har omfattande beredskapsarbeten bedrivits i Ådalen. Genom beredskapsarbeten i form av vägbyggen och vatten- och avloppsarbeten har områdets infrastruktur kunnat förbättras.

Strukturomvandlingen inom Ådalens näringsliv kommer, säger arbetsmarknadsstyrelsen avslutningsvis, att ställa starka krav på fortsatta kraftfulla insatser av arbetsmarknadspolitiska medel. Styrelsen har därför funnit det angeläget att noga följa den fortlöpande utvecklingen på arbetsmarknaden i detta område.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län finner motionärernas inledande beskrivning av situationen i Ådalen riktig men vänder sig mot deras påstående att samhällets åtgärder för Ådalen alltför mycket haft karaktären av improvisationer. Om länsstyrelsens verksamhet för att bidra till att trygga sysselsättningen i Ådalen anföres följande:

Länsstyrelsen har under de senaste åren hållit arbetsmarknadsverket och inrikesdepartementet underrättade om näringslivets utveckling och den före-

stående strukturrationaliseringen i Ådalen. I samband med att varsel utfärdades för nedläggning av Svanö sulfittfabrik och Hallstanäs träsliperi upptogs förhandlingar med arbetsmarknadsverket och regeringen och kommunerna angående åtgärder för att trygga sysselsättningen på längre sikt.

Inom länsstyrelsen har en betydande utredningsverksamhet bedrivits inom planeringsdirektörens enhet. I första hand syftar denna verksamhet till att arbeta fram information om befolkningsutveckling, tätorternas serviceutrustning, industrimark, planeringsläget m. m.

Länsstyrelsens förhandlingar med företag och regeringen har hittills lett till att Svenska Cellulosa Aktiebolaget beslutat förlägga ett tidningspappersbruk till Kramfors samt att Norrlands Skogsägares Cellulosa AB beslutat bygga ut sitt pappersbruk i Väja. I och med dessa båda satsningar av lokaliseringsmedel kan sysselsättningen inom Ådalens basindustri anses tryggad på längre sikt, men för att Ådalen skall fungera som en livskraftig region krävs dessutom betydande satsningar främst inom verkstadsindustrin för att därmed ge området ett mer differentierat näringsliv.

Länsstyrelsen säger sig dela motionärernas uppfattning att det föreligger behov av en samlad översyn av de problem som möter Ådalen på längre sikt. En sådan översyn kommer att ingå i planeringsdirektörens arbetsprogram för Ådalen liksom för övriga delar av länet. I samarbete med de statliga länsorganens experter skall planeringsdirektören svara för en samordning av pågående utrednings- och planeringsverksamhet. Detta arbete, som är mycket tidskrävande, kommer, säger länsstyrelsen, att vidgas efter hand som ökade personella resurser ställs till länsstyrelsens förfogande. Länsstyrelsen finner det vara mer rationellt att genom förstärkning av planeringsdirektörens enhet möjliggöra åsyftat utredningsarbete än att tillsätta en statlig utredning speciellt för Ådalen. Med hänsyn härtill avstyrkes motionärernas förslag.

Sveriges industriförbund uttalar att rörlighetsstimulerande arbetsmarknadspolitiska åtgärder för Ådalens del kan behöva kompletteras med lokaliseringpolitiska åtgärder som kan leda till en förstärkning och ökad differentiering av näringslivet. Beträffande motionärernas förslag om en utredning yttrar förbundet:

För att ge avsedd effekt bör planeringsverksamheten grundas på en ingående och förutseende bedömning av näringslivets utvecklingsbetingelser och vilka åtgärder inom samhällsbyggandet och i fråga om den allmänna serviceverksamhetens utbyggnad och lokalisering, som kan bidra till att skapa en gynnsam yttre miljö för företagsamheten. Förbundet delar därför motionärernas uppfattning om behovet av en samlad översyn över de problem som möter Ådalsbygden sett i ett längre perspektiv. Då en sådan kartläggning faller inom ramen för den utrednings- och planeringsverksamhet som länsstyrelserna skall bedriva, synes emellertid enligt förbundets uppfattning något behov inte föreligga av en särskild utredning för att tillgodose motionärernas önskemål.

LO avstyrker motionärernas förslag och anför till motivering härför följande:

Omställningen till effektivare produktion inom vissa branscher och geografiska områden sker speciellt snabbt och förorsakar därigenom stora omställningsproblem för bl. a. den berörda arbetskraften. Utvecklingen inom Ådalsområdet kan sägas vara ett exempel på dylika svårigheter. Liknande omställningar inom näringslivet kan också i framtiden väntas inom andra områden och branscher.

Genom ökande krav på effektiv produktion förenad med trygghet i anställningen stärks behovet av samlad översyn av alla de problem, som sammanhänger med förändringar inom näringslivet. Det gäller inte bara att påverka utbyggnaden av näringslivet, utan även att åstadkomma en samordning med andra slag av investeringar. Enligt LO:s uppfattning kan detta endast åstadkommas genom att samhället leder utvecklingen. Detta innebär att statsmakterna fortlöpande bör följa utvecklingen för såväl den totala ekonomin som inom olika regioner och vidta erforderliga åtgärder. Därigenom kan en mer planmässig omvandling av näringslivet komma till stånd, vilket i sin tur bör förbättra såväl den ekonomiska effektiviteten som tryggheten i arbetslivet för den berörda arbetskraften. Verksamhet pågår emellertid inom statsdepartementen, bl. a. inom den nybildade delen av finansdepartementet, som har till uppgift att handlägga näringslivsfrågor i avsikt att lösa såväl de akuta problemen i Ådalen som att på sikt skapa trygghet i anställningen där och på andra platser.

Interpellationsdebatt i april 1967

Sysselsättningsproblemen i Ådalen berördes i en debatt i andra kammaren den 12 april 1967, då chefen för inrikesdepartementet besvarade bl. a. en interpellation av herr Lorentzon (k) om vilka åtgärder regeringen närmast planlade för att minska arbetslösheten i norrlandslänen. Sedan interpellanten bl. a. uttryckt farhågor för ytterligare företagsnedläggningar i Ådalen och uttalat att Ådalen vore i stort behov av en utvecklad verkstadsindustri som komplement till den ensidiga skogsindustrin i området, anförde statsrådet, att det finge ses som en väsentlig uppgift att åstadkomma en differentiering av industrierna i Ådalen. Statsrådet meddelade vidare, att seriösa förhandlingar påginge med två stora verkstadsindustrier, som planerade att till Ådalen genom ny- respektive omlokalisering förlägga produktionsenheter som beräknades ge sysselsättning åt omkring 150 respektive 250 personer.

Glesbygdernas serviceproblem

Tidigare behandling av frågan samt pågående utredningsarbete

I den målsättning för lokaliseringpolitiken som fastställdes av 1964 års riksdag ingår att en tillfredsställande social och kulturell service bör erbjudas människorna i olika delar av landet. I anslutning härtill framhölls att samhället måste bära ansvaret för att även befolkningen i de områden där lokaliseringpolitiska insatser inte blir möjliga tillförsäkras en rimlig servicestandard, för vilket ändamål dock åtgärder av annan art finge övervägas.

Krav på utredning eller andra åtgärder avseende glesbygdsbefolkningens

möjligheter att erhålla en tillfredsställande social och kulturell service har framförts i ett antal motioner i anslutning till lokaliseringspropositionen 1964 samt vid 1965 och 1966 års riksdagar. Något beslut av riksdagen i enlighet med vad som yrkats i dessa motioner har inte kommit till stånd; vid 1964 och 1965 års riksdagar biföll dock andra kammaren förslag på detta område.

I en promemoria beträffande arbetsuppgifterna i länen i samband med lokaliserings-, planerings- och utredningsverksamheten, vilken sommaren 1965 av inrikesdepartementet sändes ut till samtliga länsstyrelser, framhölls i anslutning till vad bankoutskottet uttalat år 1964, att planeringsråden borde närmare överväga glesbygdsbefolkningens speciella situation och framlägga härav föranledda förslag. I vissa län har detta arbete fortskridit ganska långt. Särskilt må nämnas att länsarbetsnämnden i Norrbottens län framlagt en utredning rörande speciella åtgärder inom detta läns glesbygd.

Glesbygdsproblemen har vidare givits hög prioritet när det gäller ämnen för de expertutredningar som igångsatts på uppdrag av lokaliseringsberedningen. Uppgifter om den pågående utredningsverksamheten på området har i år lämnats av chefen för inrikesdepartementet dels i statsverkspropositionen (bil. 13, s. 89 f.), dels i ett interpellationssvar i andra kammaren den 12 april. Bl. a. har följande meddelats.

På rekommendation av lokaliseringsberedningen har ett forskningsprojekt rörande glesbygdsfrågor startats under ledning av professorn i geografi med samhällsplanering vid Umeå universitet Erik Bylund. I ett inledande skede, som nu är i huvudsak avslutat, har detta projekt inriktats på en identifiering och avgränsning av utpräglade glesbygdsområden i Norrland. Som underlag härför har bl. a. gjorts karteringar över befolkningens fördelning och över vägtätheten m. m. För närvarande pågår bl. a. arbetet med att i fråga om de glesbygdsområden som berörs av projektet bedöma tillgången på service av olika slag i relation till befolkningstäthet och kommunikationer.

Bland de uppgifter som ingår i det geografiska utredningsarbetet är ett försök att bedöma glesbygdsområdenas framtida befolkningsutveckling totalt och vad gäller ålders- och könsfördelning. Vidare skall man försöka besvara frågor om vilka områden som ligger i riskzonen för att mista service och vilka som kan beräknas ha ett på lång sikt stabilt underlag, hur servicen kan beräknas bli lokaliserad i framtiden o. s. v. En särskild undersökning planeras för att studera lanthandelns nedläggningsmekanism.

Utredningsarbetet omfattar också en sociologisk del. Under försommaren 1967 avses en intervjuundersökning bli utförd med sikte på att belysa individernas inställning och anpassning till förändringar i miljön, t. ex. minskade kontaktmöjligheter och försämrade service. Man skall också studera önskemål och reaktioner hos glesbygdsbefolkningen beträffande samhällets insatser.

En särskild arbetsgrupp med uppgift att pröva åtgärder för att tillförsäkra glesbygdsbefolkningen en rimlig samhällelig och enskild service har hösten 1966 tillsatts inom Kungl. Maj:ts kansli. I arbetsgruppen ingår tjänstemän från social-, kommunikations-, finans-, ecklesiastik-, jordbruks- och inrikesdepartementen samt statsrådsberedningen. Arbetsgruppen har till sig knutit kontaktmän från Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen och socialstyrelsen. Kretsen av kontaktmän avses bli utökad i den mån det fortsatta arbetet så kräver. Vid prövningen av de förslag som arbetsgruppen kan komma att lägga fram om upprustning av verksamheten på vissa områden med sikte speciellt på glesbygdsområdena skall i första hand undersökas huruvida kostnaderna kan täckas med medel som anvisats under ordinarie anslag för verksamheten i fråga.

Arbetsgruppen har till en början inventerat möjligheterna att förbättra servicen till de gamla i glesbygderna. På gruppens förslag har Kungl. Maj:t, såsom redovisats i proposition nr 100 till årets riksdag (s. 264), bemyndigat bostadsstyrelsen att i år ta i anspråk lånemedel för att bygga 300 pensionärslägenheter i glesbygdskommuner.

Arbetsgruppen har ansett att den snabbaste vägen att förbättra åldringsvården i glesbygderna är att effektivt utnyttja de medel som redan nu står till förfogande för detta ändamål. För att sprida upplysning om dessa medel och för att aktivera de kommunala förtroendemännen till initiativ för vårdservicen har arbetsgruppen i samarbete med socialdepartementet, socialstyrelsen och bostadsstyrelsen och i samråd med bl. a. Svenska kommunförbundet utarbetat en broschyr, »Gammal i glesbygd», som distribueras till fullmäktigeledamöterna i berörda kommuner.

I samarbete med Västerbottens länsavdelning av Svenska kommunförbundet har arbetsgruppen i början av april 1966 anordnat en serie konferenser om åldringsvårds- och kommunikationsproblem. I konferenserna deltog kommunala förtroendemän och tjänstemän från tolv av Västerbottens inlandskommuner. Arbetsgruppen avser att även i fortsättningen försöka hålla nära kontakt med berörda lokala myndigheter genom konferenser eller på annat sätt. Syftet är härvid inte bara att sprida information utan i lika hög grad att få uppslag för det fortsatta arbetet från dem som direkt har kontakt med glesbygdproblemen.

Arbetsgruppen ämnar gå igenom område efter område för att undersöka möjligheterna att effektivisera samhällets nuvarande stöd till service åt glesbygdsbefolkningen och för att eventuellt finna nya vägar att lösa de problem som uppkommer till följd av befolkningsutflyttningen.

Till här nämnda utredningsarbete hänvisade allmänna beredningsutskottet, då utskottet tidigare i år (utl. nr 15) avstyrkte en motion om utredning angående den personliga servicen i samhället. I motionen påpekades att minskningen av tillgänglig service i form av privata tjänster och detalj-

handel gör sig gällande bl. a. i avfolkningsbygderna, där individerna dessutom ofta avfordras en allt större personlig insats för att komma i åtnjutande av den service som bjuds. Riksdagen lämnade motionen utan åtgärd.

Motionerna

I motionerna I: 434 och II: 545 erinras om den pågående utredningsverksamhet beträffande glesbygdsproblemen som redovisas i statsverkspropositionen. Formuleringarna där anses inte tyda på att arbetet kommer att bedrivas med större kraft och i en anda av generositet. Motionärerna ger därför exempel på områden, där statliga insatser med avseende på inlandskommunerna enligt deras mening är befogade. Särskilt behandlas trafikpolitiska åtgärder, varpå exempel nämns även i motionernas hemställan, glesbygdernas skolproblem, beträffande vilka yrkanden ställs i särskilda motioner, samt servicestöd till befolkningen i glesbygden. Likartade synpunkter framförs i motionerna I: 598 och II: 765, vari bland tänkbara åtgärder till förmån för glesbygdernas befolkning nämns en rättvisare fördelning av kommunalskatten mellan produktions- och huvudkontorskommuner, utbyggnad av turistnäringen, en uppsökande verksamhet från samhällsorganens, bl. a. vårdpersonalens, sida samt införande av »glesbygdskoncentration» som boendeform i glesbygderna.

Liksom i de sistnämnda motionerna uttalas i motionerna I: 593 och II: 760, att glesbygdsproblem förekommer även i andra delar av landet än övre Norrland. Frågan om hur nödvändig service skall skapas i glesbygdsområdena säges ha så stor politisk betydelse att den bör anförtros åt en parlamentarisk utredning. Motionärerna anger en rad områden där åtgärder bör vidtas. Sålunda nämnes ett förstärkt lokaliseringsstöd, industrihusbyggen i form av statskommunala beredskapsarbeten, förbättrade kommunikationer, lokaliseringsstöd till serviceföretag samt fortsatt kostnadsutjämning till glesbygdernas favör.

I motionerna I: 609 och II: 754 anföres att tillgång till bofast handel i många fall är avgörande för glesbygdsbefolkningens levnadsbetingelser. Konkurrensen från kringföringshandeln försvårar den bofasta handels situation. Motionärerna ifrågasätter om inte samhälleliga åtgärder kan bli nödvändiga för att upprätthålla en effektiv varudistribution på landsbygden.

Förslag om utredning angående befolkningsomflyttningen

I motionerna I: 166 och II: 209 fästes uppmärksamheten på att Norrlands andel av de lokaliseringspolitiska stödåtgärderna blir allt mindre. En utbyggnad av den norrländska basindustrin förutsätter enligt motionärernas mening troligen en samordning av enskild och statlig företagsamhet på området. Motionärerna ställer frågan om den nu rådande kapitalfördelningen mellan olika regioner samhällsekonomiskt sett är riktig och önskar få klar-

lagt om det inte från hela samhällets synpunkt är angeläget att bättre utnyttja de stora samhällsinvesteringar som gjorts i Norrland.

Den i motionerna behandlade frågan om avvägningen mellan företagsekonomiska och samhällsekonomiska synpunkter vid beslut om lokaliseringspolitiska stödåtgärder berördes av chefen för inrikesdepartementet då han den 27 april 1967 i andra kammaren besvarade en interpellation av herr Gustafsson i Skellefteå (fp), vilken anhållit att statsrådet med utgångspunkt i ett visst ärende skulle redogöra för de krav som enligt hans mening efter nu vunna erfarenheter bör ställas på lokaliseringsorten för att stöd skall beviljas. Departementschefen framhöll att ansvaret för valet av lokaliseringsort i första hand åvilar vederbörande företag och att vad lokaliseringsorganen har att pröva är om lokaliseringen är så angelägen från samhällelig synpunkt att statligt stöd bör utgå för att göra den möjlig. Utskottet citerar nedan (s. 27) vad departementschefen anförde om de omständigheter som skall beaktas vid en sådan prövning.

Förslag om utredning rörande en differentierad ekonomisk politik

I motioner vid 1966 års riksdag hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en allsidig utredning av samhällsekonomins institutionella prägel i syfte att anvisa vägar för en differentierad ekonomisk politik, som med utsikt till större framgång än vid nuvarande politik skulle möjliggöra samhällsekonomisk balans med stabil pris- och löneutveckling. Motionerna behandlades av bankoutskottet i dess utlåtande nr 25 år 1966. Utskottet redovisade där hur förslaget bedömts av ett antal remissinstanser, som beretts tillfälle att yttra sig över dessa och andra motioner.

Förslaget hade avstyrkts av *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges industriförbund* samt av *Landsorganisationen i Sverige (LO)* och av *Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)*. Enligt LO vilade motionärernas uppfattning att samhällets ekonomisk-politiska åtgärder blivit alltför generella och statiska på en fundamental missuppfattning av den ekonomiska politikens roll. Skillnaden i ekonomisk tillväxt mellan olika områden, branscher och företag vore ett uttryck för pågående strukturförändringar i samhällsekonomin, och dessa vore det väsentligaste ledet i den ekonomiska tillväxten. Ifall den ekonomiska politiken kunde utformas så att dessa skillnader utjämnades genom varierande åtstramning, skulle därför den ekonomiska tillväxten upphöra. Även SACO betraktade migrationen till vissa expanderande tätortsområden som i hög grad önskvärd ur samhällsekonomisk synvinkel. Ekonomisk-politiska åtgärder som motverkade denna utveckling skulle därför bidra till en inoptimal resursfördelning och bromsa den ekonomiska tillväxten.

Några remissinstanser gav förslaget ett mera gynnsamt mottagande. Dit hörde *Riksförbundet Landsbygdens folk*, som betecknade en aktiv lokali-

seringspolitik såsom ett utomordentligt hjälpmedel för att motverka temporär och lokal överhettning i samhällsekonomin och som också varnade för en övertro på möjligheterna att genom utstampning av s. k. låglönenärings och satsning på s. k. höglönenärings uppnå samhällsekonomiska vinster. Även *Kooperativa förbundet (KF)* och *Svenska försäkringsbolags riksförbund* intog en positiv hållning till förslaget. KF fann det på längre sikt vara eftersträvansvärt att den nödvändiga regionala planeringen infogades i den större ram, som en allmän ekonomisk plan utgör.

I motionerna I: 602 och II: 770 anknyts till det förslag som sålunda framlades vid 1966 års riksdag och återges KF:s nyss refererade uttalande. Den regionala planeringen måste, hävdar motionärerna, för att bli verkningsfull motsvaras av åtgärder inom samhällsekonomin i stort. Samhällets efterfrågedämpande åtgärder har hittills hårt drabbat regioner som inte bidragit till de akuta samhällsekonomiska problemen.

Utskottet

Den lokaliseringspolitiska stödverksamhet, för vilken riktlinjer fastställdes hösten 1964, har tilldragit sig stor uppmärksamhet och allmänt erkänts vara ett betydelsefullt instrument för att komma till rätta med en del av de problem som framkallas av befolkningsomflyttningen och den snabbt fortskridande strukturuomvandlingen inom näringslivet. De nämnda riktlinjerna avser en femårig försöksperiod, av vilken ännu inte två år har gått. Riksdagen får likväl nu möjlighet att för fjärde gången ta ställning till reformförslag avseende den lokaliseringspolitiska verksamheten under denna försöksperiod. Liksom vid 1965 och 1966 års riksdagar har ett antal motioner väckts om ändring av vissa principer som år 1964 fastslogs för det lokaliseringspolitiska stödet. Vidare påyrkas ett flertal olika utredningar av spörsmål som mer eller mindre klart är att hänföra till lokaliseringspolitikens fält. Alla de förslag på detta område som framlagts vid årets riksdag tas emellertid inte upp i bankoutskottets förevarande utlåtande. Statsutskottet behandlar i sitt utlåtande nr 112 Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till lokaliseringsbidrag och lokaliseringsslån tillsammans med vissa motioner i anslagsfrågor. För egen del har bankoutskottet funnit sig böra i annat sammanhang ta upp bl. a. de motioner vari begärs nya riktlinjer för lokaliseringspolitikerna med inrättande av ytterligare statsägda företag som den grundläggande tanken.

Medelsramen för lokaliseringsstödet under femårsperioden 1965/66—1969/70 har av riksdagen bestämts till 800 milj. kr., varav 300 milj. kr. skall utgå i form av bidrag och 500 milj. kr. i form av lån. Under de båda första budgetåren har mer än den proportionella andelen av dessa totalbelopp stått till buds, sedan riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att bevilja lokaliseringsstöd med högre belopp än som anvisats under vederbörande anslag. I motio-

ner som hänvisats till statsutskottet har i år begärts större anslag till lokaliseringssbidrag än Kungl. Maj:t hemställt om. I propositionen nr 56 angående bildande av ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet har föredragande statsrådet anmält, att det med hänsyn till omfattningen av redan beviljade lån och de stora behov av ytterligare lokaliseringspolitiska insatser, som nu kan förutses, torde bli nödvändigt att utvidga totalramen för lokaliseringsslån och att förslag härom då kommer att föreläggas riksdagen.

Det förslag som i motionerna I: 595 och II: 547 framlagts om att de hittillsvarande stödformerna skall kompletteras med statliga kreditgarantier i lokaliseringspolitiskt syfte får bedömas mot bakgrund bl. a. av vad som nyss sagts. Därest riksdagen skulle önska utvidga den i riktlinjerna för lokaliseringspolitiken angivna medelsramen kan så ske genom ökade anslag till stödåtgärder av hittills förekommande slag; frågan om en sådan utvidgning synes komma att aktualiseras av Kungl. Maj:t. Utskottet anser sig icke här böra ingå på någon diskussion rörande ändring av medelsramen. Sitt ställningstagande till förslaget om kreditgarantier kan utskottet basera på uppfattningen att oavsett medelsramens omfång en uppdelning av lokaliseringssstödet på tre stödformer synes olämplig. Liksom tidigare år avstyrker utskottet sålunda detta förslag. I anslutning därtill vill utskottet också påpeka att kreditgarantier i rådande kreditmarknadsläge inte kan sägas vara något säkert verkande komplement till de hittills använda stödformerna.

Det statliga kreditstöd till hemslojd, hantverk och småindustri som administreras av kommerskollegium och företagareföreningarna utnyttjades tidigare i viss utsträckning i lokaliseringspolitiskt syfte. I samband med beslutet om nya former för lokaliseringssöd slogs emellertid fast, att så icke längre borde vara fallet. Det nämnda kreditstödet skulle fortsättningsvis främst utgöra ett komplement till den ordinarie kreditgivningen på den allmänna kreditmarknaden; dock skulle en lokaliseringspolitisk inriktning av ett låneärende inte utesluta detta från stöd från företagareföreningarna. På grundval av vad riksdagen sålunda uttalat utfärdade Kungl. Maj:t i april 1965 bestämmelser för de båda stödformerna, varvid hänsyn också togs till dessas avgränsning från varandra.

Redan vid förra årets riksdag påtalades i motioner vad som på sina håll uppfattats som en viss brist på samstämmighet mellan de båda författningar som reglerar de ifrågavarande stödformerna. Denna kritik återkommer nu i motionerna I: 208 och II: 266 samt II: 773. Vad motionärerna främst vänder sig mot är att en näringsidkare som fått lokaliseringssöd sedermera författningenligt är avstängd från möjligheten att erhålla kreditstöd av ovan nämnda slag, trots att ett legitimt behov av ökat rörelsekapital kan föreligga. Kommerskollegium och arbetsmarknadsstyrelsen stöder i sina remissyttrandena tanken på en ändring av bestämmelserna i det avseende som här an-

givits, samtidigt som de betonar att det inte kan bli fråga om en sådan ändring att båda stödformerna skulle kunna utnyttjas för *samma* investering.

I motsvarande sammanhang föregående år sade sig utskottet förutsätta att avsikten med formuleringen av de nämnda författningsbestämmelserna endast varit att förebygga en sådan kombination av de båda stödformerna som enligt riksdagens beslut 1964 icke borde förekomma. Då det vill synas som om vederbörande passus i kreditstödskungörelsen såsom den nu är utformad kan tas till intäkt för en längre gående restriktivitet än den åberopade principen påkallar, finner utskottet i likhet med kommerskollegium och arbetsmarknadsstyrelsen det vara rimligt att reglerna överses med sikte på att öppna möjlighet för en näringsidkare som erhållit lokaliseringsstöd att också få kreditstöd, när det uppenbarligen icke är fråga om ett ackumulerat stöd till samma investering. Genom en ändring enligt dessa riktlinjer skulle bl. a. expansiva företag som tillkommit eller utbyggs med hjälp av lokaliseringsstöd kunna senare få tillgång till ökat rörelsekapital och därigenom erhålla ytterligare utvecklingsmöjligheter. Utskottet föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet här har anfört.

Liksom tidigare år förekommer även nu flera olika motioner som gäller det lokaliseringspolitiska stödets geografiska avgränsning. Det område som intresserar motionärerna är i samtliga fall östra Götaland eller enligt den i motionen II: 551 använda formuleringen »östra och sydöstra Götaland». I motionen I: 341 yrkas direkt att Kalmar län och Gotlands län skall jämföras med det norra stödområdet, medan i motionerna I: 207 och II: 259 samt II: 551 föreslås att riksdagen skall fatta ett principbeslut om att ett särskilt stödområde skall inrättas i östra Götaland och anhålla hos Kungl. Maj:t om förslag till geografisk avgränsning av detta område.

Avgörande för indelningen av landet i ett stödområde och en övrig del har varit grundsatsen att det lokaliseringspolitiska stödet måste sättas in i de regioner där behovet är störst. Till norra stödområdet har hänförs de regioner, särskilt större delen av Norrland, där allmänt sett strukturomvandlingen gör sig starkast gällande och olika slags service är svårare åtkomlig än inom landet i övrigt. De strukturrationaliseringsproblem som uppstår i andra områden, t. ex. i östra Götaland, bör enligt den mening som utskottet uttalade föregående år (utl. 1966: 27) lösas inte genom att större delar av landet hänföres till särskilt stödområde utan genom att den flexibilitet utnyttjas som kännetecknar systemet med lokaliseringspolitiska stödåtgärder. I de särskilda fall då så synes motiverat kan sålunda prövas huruvida även orter utanför stödområdet bör bli delaktiga i stödet. Såsom utskottet ovan redovisat, har lokaliseringsstöd redan i flera fall beviljats för investeringar i östra Götaland, däribland för ett stort projekt med en beräknad sysselsättningseffekt av ca 1 000 anställda.

Utskottet vill i detta sammanhang också erinra om sitt uttalande föregående år med anledning av att länsstyrelsen i Gotlands län anfört att de krite-

rier som i gällande kungörelse angivits för lokaliseringsstöd »i särskilda fall» i de delar av landet som ligger utanför stödområdet icke syntes medge sådant stöd i de situationer som uppkommer på Gotland. Utskottet framhöll, att de »särskilda fall» som i enlighet med riktlinjerna beskrivs i kungörelsen är att betrakta som en exemplifiering och alltså inte utesluter positivt ställningstagande till ansökningar om sådant stöd även i andra fall.

Vad här sagts understryks ytterligare genom ett uttalande av chefen för inrikesdepartementet under punkten Lokaliseringsbidrag i årets statsverksproposition (bil. 13, s. 90 f.). Däri framhålles, att det kan antas att den snabba omvandlingsprocessen framför allt inom vissa industribranscher i ökad utsträckning kommer att påkalla lokaliseringpolitiska insatser oberoende av stödområdesgränsen. Om de möjligheter till sådana insatser som föreligger enligt gällande riktlinjer utnyttjas, torde man, säger departementschefen, också tillgodose syftet med de förslag till ändringar av stödområdesgränsen som förts fram från olika håll.

Med hänsyn till här redovisade uttalanden anser sig utskottet kunna förutsetta att Kungl. Maj:t även fortsättningsvis beaktar de behov av lokaliseringsstöd som kan föreligga i östra Götaland. Att föreslå jämställande av vissa områden i östra Götaland med norra stödområdet finner utskottet inte påkallat. Yrkandena i motionerna I: 207 och II: 259, I: 341 samt II: 551 avstyrks alltså.

I sitt yttrande över motsvarande motionsyrkanden föregående år uttalade utskottet — mot bakgrund av de farhågor som länsstyrelsen och länsarbetsnämnden i Gotlands län uttryckt beträffande konsekvenserna av en ny utflyttningsvåg från Gotland — att utskottet räknade med att vederbörande planerande instanser prövade vilken serviceapparat som vid olika befolkningstal kan väntas stå till buds på Gotland och att resultatet av en sådan prövning lägges till grund för bedömningen av om särskilda lokaliseringpolitiska åtgärder skall anses erforderliga för Gotlands del. Med intresse har utskottet nu tagit del av uppgifter om de planer som länsstyrelsen i länet i anslutning till utskottets uttalande utarbetat för en undersökning av angivet slag. Då Gotlands län under senare år regelbundet uppvisat ett utflyttningsöverskott och då föreliggande prognoser pekar på en betydande sysselsättningsminskning inom länet under tiden fram till 1970-talets slut finner utskottet skäl att ånyo understryka betydelsen av att den ifrågakvarande undersökningen kommer till stånd.

En grundtanke i motionerna I: 608 och II: 753, vari lokaliseringpolitikens effekt i Norrlands inland, särskilt Jämtlands län, diskuteras, är att tidigare icke industrialiserade områden i praktiken har stora svårigheter att bli delaktiga av lokaliseringsstöd för industriell utveckling. Motionärerna önskar därför en översyn av lokaliseringpolitiken i syfte att avsevärt höja effekten av de statliga stödåtgärderna i Norrlands inland.

En del resultat av den lokaliseringpolitiska verksamheten kan nu över-

blickas för en tid av närmare två år. Bl. a. är det uppenbart, att huvudparten av lokaliseringsstödet hittills gått till befintliga företag som avser att bygga ut sin verksamhet. Av de 228 industriföretag som t. o. m. mars 1967 fått lokaliseringsstöd för anläggningar i norra stödområdet är endast 25 nyetabletrade. Uppgifter av detta slag bestyrker riktigheten i motionärernas uppfattning om sambandet mellan ett områdes industrialiseringsgrad och dess möjligheter att få del av lokaliseringsstödet. Jämtlands län har också, trots att dess befolknings- och sysselsättningsutveckling uppenbarligen motiverar lokaliseringspolitiska stödåtgärder, blivit föremål för sådana i förhållandevis ringa utsträckning.

Även om utskottet sålunda till väsentliga delar kan instämma i motionärernas synpunkter, finner utskottet det icke motiverat att föreslå en sådan översyn av lokaliseringspolitiken som motionärerna hemställer om. Det torde nämligen tillhöra de för lokaliseringspolitiken ansvariga myndigheternas reguljära uppgifter att fortlöpande granska verkningarna av gällande bestämmelser och vidtagna åtgärder samt ta de initiativ som granskningen kan föranleda. Utskottet avstyrker sålunda det yrkande som ställts i motionerna I: 608 och II: 753.

Ådalen är en annan del av Norrland där påtagliga sysselsättningssvårigheter uppträtt till följd av strukturomvandlingen inom de näringsgrenar som dominerar i området. De åtgärder som samhället hittills vidtagit däremot karakteriseras i motionerna I: 429 och II: 549 som improvisationer. Motionärernas yrkande är att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om en utredning av Ådalens problem och behov. Denna utredning skall syfta till att föreslå åtgärder som kan trygga sysselsättningen i regionen på längre sikt.

De här berörda motionerna avser förhållanden i ett begränsat område inom Västernorrlands län. De problem som påtalas är väl kända och har tilldragit sig allmän uppmärksamhet. Enligt den arbetsfördelning som fastställts för handläggningen av utrednings- och planeringsverksamheten på lokaliseringspolitikens fält tillkommer det i första hand länets egna organ att klarlägga den rådande situationen och söka finna vägar för att komma till rätta därmed. Av det remissyttrande som länsstyrelsen i länet avgivit framgår att länsstyrelsen i hög grad är inriktad på en insats av detta slag. Att även vederbörande centrala instanser noga följer utvecklingen i Ådalen beströks bl. a. av vad arbetsmarknadsstyrelsen anfört. Såsom framgår av vad chefen för inrikesdepartementet nyligen meddelade i en interpellationsdebatt, om vilken utskottet ovan lämnat vissa uppgifter, pågår förhandlingar om två betydelsefulla projekt till industrilokalisering i Ådalen. Utan att instämma i motionärernas karakteristik av hittills vidtagna åtgärder delar utskottet deras uppfattning om vikten av att söka förbättra sysselsättningsläget i Ådalen. Utskottet finner likväl på här anförda grunder icke skäl att biträda deras yrkande.

Glesbygdernas speciella problem vad gäller tillgången till olika slags samhällelig och även privat service har vart och ett av de senaste åren tagits upp i ett flertal motioner. Så har skett även i år. I motionerna I: 434 och II: 545 samt I: 598 och II: 765 begärs, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om utredning av och förslag till hur glesbygdsbefolkningens förhållanden skall kunna förbättras. En rad åtgärder i detta syfte, av bl. a. trafikpolitisk, kulturell och social natur, skisseras i motionerna. Likartade synpunkter framförs vidare i motionerna I: 593 och II: 760, vari hävdas att de berörda frågorna har så stor politisk betydelse att en parlamentarisk utredning bör tillsättas för att pröva de olika uppslag som framkommit. En mera begränsad fråga inom de här nämnda motionernas ämnessfär tas upp i motionerna I: 609 och II: 754, vari begärs utredning om åtgärder som kan främja upprätthållande av en effektiv varudistribution på landsbygden.

Det frågekomplex som berörs i de här redovisade motionerna är — som framgår av den redogörelse som utskottet har lämnat tidigare i detta utlåtande — i hög grad föremål för olika samhälleliga organs uppmärksamhet. Redan sommaren 1965 utfärdades — i anslutning till vad bankoutskottet uttalat i ämnet 1964 — direktiv till planeringsråden i länen att de borde närmare överväga glesbygdsbefolkningens speciella situation och framlägga härav föranledda förslag. En regional utredningsverksamhet av delvis mycket ambitiös art har sedan dess kommit till stånd. Särskild betydelse i detta sammanhang har den omfattande utredningsverksamhet rörande glesbygdfrågorna som igångsatts på uppdrag av lokaliseringsberedningen och som bl. a. innefattar ett större forskningsprojekt med främst kulturgeografisk och sociologisk inriktning. En speciell arbetsgrupp för frågor rörande service till glesbygdsbefolkningen har tillsatts inom Kungl. Maj:ts kansli. Denna grupp, som spänner över de olika sektorer av administrationen som främst berörs av frågorna, avser att på det ena området efter det andra pröva möjligheterna att förbättra den service som erbjuds glesbygdsbefolkningen och att över huvud taget söka bidra till lösandet av de problem som befolkningsomflyttningen förorsakar.

Av motionerna — utom den som speciellt gäller varudistributionen — framgår att motionärerna är medvetna om den utredningsverksamhet som sålunda pågår. De synes emellertid konsekvent nedvärdera dess betydelse, vilket bl. a. tar sig uttryck i att de gör gällande att riksdagen nu måste rikta en särskild hemställan till Kungl. Maj:t för att en tillfredsställande utredning skall ske och därav föranledda förslag läggas fram. Utskottet kan inte finna annat än att önskemålet om utredning av glesbygdsbefolkningens problem redan är tillgodosett. Speciellt vill utskottet understryka att redovisningen av de uppslag som kommer fram genom utredningen är avsedd att ske successivt och att de åtgärder som kan bli aktuella alltså i vissa fall kommer att kunna genomföras snabbt. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen har ett initiativ för att förbättra servicen till de gamla i

glesbygderna redan föranlett beslut av Kungl. Maj:t. Att vid prövningen av arbetsgruppens förslag i första hand skall beaktas huruvida kostnaderna kan täckas med medel som anvisats under ordinarie anslag för verksamheten i fråga finner utskottet ytterligare ägnat att underlätta snabba lösningar; något vittnesbörd om brist på generositet gentemot glesbygdsbefolkningen — såsom antydes i motionerna I: 434 och II: 545 — torde ingalunda vara att utläsa ur denna naturliga princip för finansieringen av nya samhällseliga insatser.

Vad särskilt beträffar hemställan i motionerna I: 593 och II: 760 vill utskottet uttala, att tillsättandet av en parlamentarisk utredning på det område det här gäller skulle kunna fördröja snarare än påskynda sådana åtgärder som motionärerna säger sig vilja få till stånd. Det politiska inflytandet över utformningen av detta slags åtgärder — vilka kan beräknas i regel vara politiskt föga kontroversiella — torde till fyllest kunna göra sig gällande när förslag som framkommer från den nämnda glesbygdsgruppen eller på annat sätt i förekommande fall blir föremål för riksdagsbehandling.

Även frågan om varudistributionen på landsbygden hör — som allmänna beredningsutskottet nyligen påpekat i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 15 — till området för den utredning av glesbygdsfrågor som här åberopats. Att glesbygdernas kommunikationsproblem är föremål för ingående uppmärksamhet från den nyssnämnda arbetsgruppens sida har understrukits i statsutskottets utlåtande nr 9 (s. 16), vari riksdagen föreslagits att — såsom också sedermera skett — lämna utan åtgärd motioner om hemställan till Kungl. Maj:t beträffande utredning i detta ämne. Bankoutskottet avstyrker för sin del vad som yrkats i samtliga de fyra nu föreliggande motionsparen om glesbygdernas problem.

De återstående motioner som behandlas i detta utlåtande innehåller önskemål om relativt vittsyftande utredningar av mera allmänt samhällsekonomisk natur. I motionerna I: 166 och II: 209 pekas på den stora befolkningsrörelse från Norrland som äger rum och hävdas att lokalisering till en avfolkningsregion kan vara fördelaktig från samhällsekonomisk synpunkt därför att den möjliggör utnyttjande av de stora samhällsinvesteringar som redan gjorts i sådan regioner. Motionärerna vill att riksdagen skall begära en skyndsamt utredning av de frågor som sammanhänger med den nu pågående befolkningsomflyttningen i landet. I motionerna I: 602 och II: 770 påyrkas en allsidig utredning av samspelet mellan en aktiverad regional planering och den samhällsekonomiska målsättningen i syfte att anvisa vägar för en differentierad ekonomisk politik. Motionärerna avser i första hand åtgärder anpassade till regionala skillnader i utvecklingshänseende.

Den i motionerna I: 166 och II: 209 framförda synpunkten att ej endast företagsekonomiska utan även samhällsekonomiska överväganden bör bli avgörande för näringslivets utbyggnad i olika delar av landet är, såvitt ut-

skottet kan bedöma, en av grundtankarna bakom den lokaliseringpolitiska försöksverksamhet som nu bedrivs. Chefen för inrikesdepartementet har nyligen i ett interpellationssvar, till vilket ovan (s. 19) hänvisats, understrukit detta genom följande uttalande: »Vad lokaliseringsorganen har att pröva är om lokaliseringen är så angelägen från samhällelig synpunkt att statligt stöd bör utgå för att göra lokaliseringen möjlig. Lokaliseringsorganen har därvid att beakta inte bara de företagsekonomiska förutsättningarna utan också de sociala skälen samt de samhällskostnader som kan väntas uppkomma vid det ena eller det andra lokaliseringsalternativet. Det är naturligt att man vid dessa avvägningar kan komma till olika resultat beroende bl. a. på om det gäller nylokalisering eller utvidgning av ett på orten redan etablerat företag. Bedömningen kan också påverkas av de nya investeringarnas storlek i förhållande till de på orten redan nedlagda kostnaderna i enskilda och samhälleliga investeringar.» Huvudparten av de lokaliseringpolitiska stödåtgärderna har, helt i linje med de ursprungliga intentionerna, satts in i Norrland. När i ett begränsat antal fall lokaliseringsstöd medgivits för anläggningar utanför norra stödområdet — något som motionärerna tycks kritisera, då de anför att Norrlands del av lokaliseringsstödet blivit mera blygsam — har syftet därmed varit detsamma som allmänt gäller, nämligen att bidra till att lösa omställningsproblem som eljest skulle ha givit upphov till en mera omfattande utflyttning till andra regioner. Såsom chefen för inrikesdepartementet påpekat i årets statsverksproposition (bil. 13, s. 91) gäller att stödets storlek i varje särskilt fall bör bestämmas med hänsyn till de skillnader som uppenbarligen föreligger mellan olika regioner i fråga om behovet av stöd för att få industriell utbyggnad till stånd.

Enligt utskottets uppfattning är det i motionerna I: 166 och II: 209 resta kravet på utredning inte påkallat, i den mån motionärerna avser att på denna väg söka driva fram ett nytt synsätt inom lokaliseringpolitiken; de av dem anförda tankegångarna synes redan vara beaktade. I den mån de åter närmast syftar till att få till stånd en värdering av lokaliseringpolitikens resultat som grundval för vidare insatser, torde även härvidlag deras önskemål uppfyllas utan särskild hemställan från riksdagens sida. En fortlöpande bedömning och redovisning av de uppnådda resultaten är ett självklart inslag i den pågående försöksverksamheten. Vissa uppgifter har redan publicerats, och en fortsatt bevakning av hithörande frågor kommer med säkerhet att ske inte minst genom lokaliseringsberedningens försorg. Utskottet anser sig alltså böra avstyrka motionsyrkandet.

Motionerna I: 602 och II: 770 ansluter sig nära till ett par motioner vid förra årets riksdag. I sitt yttrande över dessa (utl. 1966: 25) anförde bankoutskottet, att skillnaden i ekonomisk aktivitet mellan olika områden, branscher och företag är ett uttryck för pågående strukturförändringar som i sin tur utgör ett ytterst väsentligt led i den ekonomiska tillväxten. Om den

ekonomiska politiken utformades så att strukturförändringarna motverkades, skulle detta med nödvändighet medföra att den ekonomiska tillväxten bromsades. Utskottet ansåg sig följaktligen inte kunna tillstyrka en utredning som skulle syfta till en omläggning av den ekonomiska politiken i av motionärerna föreslagen riktning. Utskottet har inte av de nu föreliggande motionerna, vilka inte synes innehålla några väsentliga nya argument, föranletts att ändra sin förra året intagna ståndpunkt.

Åberopande vad ovan anförts hemställer utskottet,

A. att motionerna I: 595 och II: 547, angående statliga kreditgarantier i lokaliseringspolitiskt syfte, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att riksdagen i anledning av motionerna I: 208 och II: 266 samt II: 773 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anført om viss översyn av reglerna rörande lokaliseringsstöd samt statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri;

C. att följande motioner om lokaliseringsstöd till vissa delar av östra Götaland, nämligen

a) I: 207 och II: 259,

b) I: 341,

c) II: 551,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 608 och II: 753, om ökade statliga stödåtgärder i Norrlands inland, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att motionerna I: 429 och II: 549, om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Ådalen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. att följande motioner, nämligen

a) I: 434 och II: 545,

b) I: 598 och II: 765,

c) I: 593 och II: 760, samtliga angående glesbygdernas problem, och

d) I: 609 och II: 754, om upprätthållande av en effektiv varudistribution på landsbygden,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att motionerna I: 166 och II: 209, om utredning angående befolkningsomflyttningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

H. att motionerna I: 602 och II: 770, angående den regionala planeringen och den samhällsekonomiska målsättningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 maj 1967

På bankoutsrottets vägnar:

C. G. REGNELL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Palm (s), Åkerlund (h), Hilding (fp), Enarsson (h), Rönnberg (s)* och Mattsson (cp);

från andra kammaren: herr Regnell (h), fru Renström-Ingenäs (s), herrar Berglund (fp), Börjesson i Glömminge (cp), Bengtsson i Landskrona (s), Larsson i Umeå (fp), Haglund (s) och Fridolfsson i Rödeby (s).

* Ej närvarande vid behandlingen av motionerna I: 208 och II: 266 samt II: 773, ej heller vid utlåtandets justering.

Reservationer

1. vid utskottets hemställan under A.

av herrar *Hilding* (fp), *Mattsson* (cp), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Larsson* i Umeå (fp), vilka ansett

dels att det stycke på s. 21 i utskottets yttrande som börjar med orden »Det förslag som» och slutar med orden »hittills använda stödformerna» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Även om lokaliseringsstödet liksom hittills i första hand bör utgå i form av statliga lån och bidrag, finner utskottet det motiverat att dessa stödformer kompletteras med ett kreditgarantisystem. Det synes oss lämpligt att den låneförstärkning som nu måste anses omedelbart nödvändig ges i form av statliga kreditgarantier. Ett samspel mellan kreditgarantier och direkta statslån har även i övrigt betydande förtjänster bl. a. därigenom att lånen mot kreditgarantierna ges genom normala bankmässiga kanaler. Utskottet tillstyrker därför förslagen i de likalydande motionerna I: 595 och II: 547 om införande av ett statligt garantisystem.»;

dels att utskottet under A. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 595 och II: 547 måtte besluta att statliga kreditgarantier i lokaliseringspolitiskt syfte må medges för budgetåret 1967/68 intill ett belopp av 100 000 000 kronor»;

2. vid utskottets hemställan under C.

av herrar *Hilding* (fp), *Mattsson* (cp), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Larsson* i Umeå (fp), vilka ansett

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 22 med orden »Avgörande för indelningen» och slutar på s. 23 med orden »avstyrks alltså» bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»Den regionala avgränsning av det lokaliseringpolitiska stödet som för närvarande gäller innebär att vissa delar av landet, som måste anses vara i behov av mera långtgående lokaliseringsinsatser, har ställts utanför möjligheten till reguljärt stöd. Företag inom dessa områden kan endast i särskilda fall erhålla lokaliseringsbidrag och lokaliseringslån. I den mån så skett tycks stödet nästan undantagslöst ha fått formen av enbart lån. Den avgränsning som här angivits har främst gått ut över de områden i östra Götaland som under en följd av år haft betydande sysselsättningssvårigheter och av vilka somliga kännetecknas av en fortgående befolkningsminskning. Det är enligt utskottets mening nödvändigt att det statliga lokaliseringsstödet får inriktas även på de sysselsättningssvaga områdena i östra Götaland enligt samma grunder som fastställts att gälla för det norra stödområdet. Utskottet ansluter sig till vad därvidlag yrkats i motionerna I: 207 och II: 259 samt II: 551. För att stödåtgärder utan dröjsmål skall kunna komma till stånd även i östra Götaland torde riksdagen böra bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa gränserna för det nya stödområdet. Det får förut sättas, att lokaliseringsorganens synpunkter på gränsdragningen därvid kommer att få stor betydelse.

I motionen I: 341 framställs det mera långtgående yrkandet att vissa län skall direkt jämföras med norra stödområdet. En lösning av denna innebörd anser sig utskottet inte böra tillstyrka.»;

dels att utskottet under C. bort hemställa,

»C. att riksdagen i anledning av motionerna I: 207 och II: 259 samt II: 551 måtte

dels medge, att det statliga lokaliseringsstödet må inriktas på de sysselsättningssvaga områdena i östra Götaland enligt samma grunder som fastställts för norra stödområdet,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att efter hörande av lokaliseringsorganen fastställa gränserna för ett stödområde i östra Götaland; samt

att motionen I: 341 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;»

3. vid utskottets hemställan under D.

av herrar *Hilding* (fp), *Mattsson* (cp), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Larsson* i Umeå (fp), vilka ansett

dels att det stycke på s. 24 i utskottets yttrande som börjar med orden »Även om utskottet» och slutar med orden »motionerna I: 608 och II: 753» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»De förhållanden som här redovisats utgör enligt utskottets mening ett starkt motiv för att genomföra den skyndsamma översyn av lokaliseringsspolitiken som motionärerna hemställer om. Denna översyn bör syfta till att finna vägar för att inom vissa områden tillämpa ett längre gående lokaliseringssstöd än för närvarande. Till en del synes åtgärder av detta slag vara möjliga redan inom ramen för nu gällande bestämmelser. Härutöver torde emellertid erfordras särskilda insatser för att stimulera till etablering av industriföretag inom de aktuella områdena. En komplettering av lokaliseringssstödet i form av kostnadsfri konsult hjälp till de berörda företagen skulle sannolikt också vara av stort värde. Utskottet tillstyrker sålunda det yrkande som ställts i motionerna I: 608 och II: 753.»;

dels att utskottet under D. bort hemställa,

»D. att riksdagen med bifall till motionerna I: 608 och II: 753 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam översyn av lokaliseringsspolitiken i syfte att avsevärt höja effekten av de statliga stödåtgärderna i Norrlands inland i enlighet med vad utskottet ovan anförts;»

4. vid utskottets hemställan under F.

av herrar Åkerlund (h), Hilding (fp), Enarsson (h), Mattsson (cp), Regnéll (h), Berglund (fp), Börjesson i Glömminge (cp) och Larsson i Umeå (fp), vilka ansett

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 25 med orden »Det frågekomplex som» och slutar på s. 26 med orden »om glesbygdernas problem» bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»Såsom meddelats i statsverkspropositionen har vissa undersökningar av här angivet slag påbörjats. Detta förhållande påpekas också i flertalet av de nu aktuella motionerna. Formuleringarna i statsverkspropositionen tyder emellertid inte på att några reella förbättringar kan förväntas komma till stånd inom den närmaste tiden. Utskottet vill särskilt hänvisa till uttalandet om att vid prövningen av framkommande förslag i första hand skall beaktas huruvida kostnaderna kan täckas med medel som anvisats under ordinarie anslag för verksamheten i fråga. Avsevärt mera långtgående insatser är enligt utskottets mening av nöden för att förverkliga den del av lokaliseringsspolitikens mål som angivits vara att det stigande välståndet skall fördelas på ett rättvist sätt och människorna i olika delar av landet erbjudas en tillfredsställande social och kulturell service.

I motionerna I: 434 och II: 545 samt I: 598 och II: 765 ges en lång rad exempel på åtgärder till glesbygdsbefolkningens fromma. Särskilt vill utskottet fästa uppmärksamheten på tanken att särskilt stöd skall utgå för

att göra det möjligt att i glesbygderna och där belägna tätorter erbjuda den kvarboende befolkningen en godtagbar samhällelig och kulturell service. Att de lösningar som föreslås delvis skiljer sig från vad som gäller för landet i övrigt utgör självfallet inget skäl att avvisa dem; de är avsedda för områden där särpräglade förhållanden råder. Det bör för övrigt understrykas, att sådana områden påträffas på åtskilliga håll även utanför övre Norrlands inland.

Mot bakgrund av vad här sagts tillstyrker utskottet yrkandena i motionerna I: 434 och II: 545 samt I: 598 och II: 765. Liknande tankegångar återfinns i motionerna I: 593 och II: 760. Utskottet ställer sig positivt till de sistnämnda motionernas allmänna syfte men anser sig inte böra tillstyrka det där framförda yrkandet, eftersom detta går ut på tillsättandet av en parlamentarisk utredning rörande glesbygdsproblemen. Utskottet befarar att en sådan åtgärd skulle kunna fördröja de reformer som motionärerna önskar få till stånd. Inte heller anser sig utskottet böra tillstyrka det i motionerna I: 609 och II: 754 ställda yrkandet om en särskild utredning rörande varudistributionen på landsbygden.»;

dels att utskottet under F. bort hemställa,

»F. att riksdagen i anledning av motionerna I: 434 och II: 545 samt I: 598 och II: 765 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående åtgärder i syfte att bereda befolkningen i landets glesbygder en tillfredsställande service; samt

att motionerna I: 593 och II: 760 ävensom motionerna I: 609 och II: 754 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;».